

Asia C-748/23 [Gekus]ⁱ

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

6.12.2023

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin:

Sąd Najwyższy (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

20.10.2023

Kantaja:

C. Limited

Vastaaja:

M. S.

Pääasian kohde

Menettely maksuasiassa – Liitännäisasiaa koskeva menettely – Sen tutkiminen, täyttääkö Sąd Najwyższyn (ylin tuomioistuin, Puola) tuomari riippumattomuuden ja puolueettomuuden edellytykset

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

SEU 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa – Perusteet, joilla todetaan, että riippumattomuuden ja puolueettomuuden edellytykset eivät täyty – Ratkaisukokoonpano, jonka on suoritettava Sąd Najwyższyn tuomarin puolueettomuustesti

ⁱ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisukysymykset

- 1) Onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että jo tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet voivat osoittaa, ettei hän täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksia, jos näiden olosuhteiden seurauksena on muodostettu sellainen tuomioistuin, joka loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsiteltyksi tuomioistuimessa, tai vaihtoehtoisesti siten, että mainitut vaatimukset ovat jääneet täyttymättä, jos tuomari on passiivisesti (antamalla ratkaisun) hyväksynyt nimittämismenettelyssään ilmenneet sääntöjenvastaisuudet, joiden seurauksena on muodostettu sellainen tuomioistuin, joka loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsiteltyksi tuomioistuimessa?
- 2) Onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että niin kutsuttua Sąd Najwyższy (ylin tuomioistuin, Puola) tuomarin puolueettomuustestiä koskevaa asiaa eivät voi ratkaista tuomarit, joiden osallistuminen – sen takia, että heidät on nimitetty Sąd Najwyższy tuomarinvirkaan ehdotuksesta, jonka on tehnyt Krajowa Rada Sądownictwa (kansallinen tuomarineuvosto, Puola), joka on perustettu kansallisesta tuomarineuvostosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 8.12.2017 annetussa laissa (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2018, järjestysnumero 3) säädetyn menettelyn mukaisesti – loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsiteltyksi tuomioistuimessa?
- 3) Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, tulkittuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tulkittava siten, että niin kutsuttua puolueettomuustestiä koskevassa asiassa Sąd Najwyższy on velvollinen muodostamaan ratkaisukokoonpanon ilman tällaisia tuomareita ja tarvittaessa jättämään soveltamatta kansallista säännöstä, jonka mukaan kokoonpano on tällaisissa asioissa viisijäseninen, sekä käsittelemään vaatimuksen ilman tällaisten tuomarien osallistumista muussa kansallisessa lainsäädännössä säädetyssä kokoonpanossa?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

SEU 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Ylimmästä tuomioistuimesta 8.12.2017 annetun lain (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, konsolidoitu toisinto Dz. U. 2023,

järjestysnumero 1093, sellaisena kuin se on muutettuna; jäljempänä ylimmästä tuomioistuimesta annettu laki) 29 §

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Pääasiassa ovat vastakkain irlantilainen yhtiö ja Irlannin kansalainen. Asia koskee asianosaisten velvoitteita ja vastuuta Puolan alueella toteutetuissa oikeustoimissa. Toisen oikeusasteen tuomioistuimen nyt käsiteltävässä asiassa antama lainvoimainen tuomio on pantava täytäntöön Irlannissa, mutta vastaaja on hakenut irlantilaiselta tuomioistuimelta tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon epäämistä sillä perusteella, että hänen oikeuttaan saada asiansa käsiteltyksi tuomioistuimessa on loukattu, koska asian käsittelyyn oli osallistunut oikeusministerin nimittämä tuomari.
- 2 Kantaja on vaatinut Sąd Najwyższyn tuomari JG:lle puolueettomuus- ja riippumattomuustestiä. Kantaja vetosi seuraaviin seikkoihin, joiden vuoksi riippumattomuutta ja puolueettomuutta koskevat vaatimukset eivät täyttyneet. Ensinnäkin tuomari JG esitettiin Puolan tasavallan presidentille nimitettäväksi Sąd Najwyższyn tuomarinvirkaan päätöksellä, jonka on antanut oikeuslaitoksen äskettäisen uudistuksen seurauksena perustettu Krajowa Rada Sądownictwa (kansallinen tuomarineuvosto, Puola; jäljempänä KRS). Toiseksi tuomari JG on allekirjoittanut Izba Cywilna Sądu Najwyższego (ylimmän tuomioistuimen siviilijaosto, Puola) tuomareiden lausunnon, jonka mukaan unionin tuomioistuimen 19.11.2019 antama tuomio A.K. ym. (Ylimmän tuomioistuimen kurinpitojaoston riippumattomuus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982) ei koske Izba Cywilna Sądu Najwyższego tuomareita, jotka on nimitetty virkaan uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n päätöksellä. Kolmanneksi kantaja vetosi pääasian vastaajan, M.S:n, lausuntoon, jonka mukaan vastaaja pyrkii siihen, että irlantilaiset tuomioistuimet kieltäytyvät julistamasta pääasiassa annettuja puolalaisia tuomioita täytäntöönpanokelpoisiksi, väittäen, että hänen oikeuttaan saada asiansa käsiteltyksi puolueettomassa ja riippumattomassa, laillisesti perustetussa tuomioistuimessa on loukattu.
- 3 Kantajan testihakemuksen käsittelijöiksi arvottiin Sąd Najwyższyn viisijäseninen ratkaisukokoonpano. Yleisön läsnä olematta 20.10.2023 pidetyssä istunnossa Sąd Najwyższyn yksijäseninen kokoonpano, joka muodostuu esittelijätuomarista (joka samalla on myös viisijäsenisen ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja), epäili testihakemuksen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä (jotka ratkaistaan yksijäsenisessä kokoonpanossa) sekä kokoonpanoa, jonka on mahdollisesti tutkittava testihakemuksen sisältö, ja päätti esittää päätösosassa muotoillut ennakkoratkaisukysymykset.

Asianosaisten pääasialliset perustelut

- 4 Kantaja esittää, että jos Sąd Najwyższy, joka toimii sellaisessa kokoonpanossa, jossa on mukana tuomari JG, antaa vastaajalle epäsuotuisan ratkaisun, vastaaja

jatkaa yrityksiään puolalaisten tuomioistuinten antamien tuomioiden täytäntöönpanon estämiseksi.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyyntöön perusteista

- 5 Ennakkoratkaisukysymyksessä esitetty oikeudellinen ongelma ja pääasiaa koskeva liitännäinen menettely, jossa on kyse puolueettomuus- ja riippumattomuustestistä, ovat luonteeltaan EU-oikeudellisia asioita. Ensinnäkin oletuksena on, että testimenettelyä koskevien säännösten sisällöstä on neuvoteltu Puolan edustajien ja Euroopan komission edustajien välillä. Sen vuoksi unionin tuomioistuimen on annettava tulkintaohjeita, jotta Sąd Najwyższy voi tarkistaa, onko Puolan lainsäätäjän toimilla unionin normien mukaista vaikutusta siltä osin kuin on kyse oikeudesta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Toiseksi osoituksena mainitusta luonteesta on se, että pääasiassa on kyse irlantilaisen yhtiön ja Irlannin kansalaisen välisestä riita-asiasta ja että tuomio on myös pantava täytäntöön Irlannissa. Riita koskee kuitenkin asianosaisten velvoitteita ja vastuuta Puolassa toteutettujen oikeustoimien osalta. Kolmanneksi Sąd Najwyższy on jo esittänyt 15.3.2023 antamallaan päätöksellä (Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, C-326/23) ennakkoratkaisukysymyksen unionin oikeussääntöjen tulkinnasta testiasian osalta. Sąd Najwyższy nykyisessä kokoonpanossaan täsmentää kuitenkin, että tämä kysymys esitettiin yhden tuomarin kokoonpanossa, samassa testimenettelyn vaiheessa kuin nyt käsiteltävässä asiassa (istunto, jossa käsiteltiin testihakemuksen mahdollista hylkäämistä), ja sen esitti sellainen Sąd Najwyższyn kokoonpano, jota koskee kyseisen tuomioistuimen siviilijaoston, rikosjaoston ja työ- ja sosiaalivakuutusasioiden jaoston yhdessä 23.1.2020 antama päätöslauselma (jäljempänä SN:n kolmen jaoston päätöslauselma).
- 6 Mainittu päätöslauselma on unionin tuomioistuimen 12.5.2022 antamassa tuomiossa W.J. (Elatusapuun oikeutetun asuinpaikan muuttuminen) (C-644/20, EU:C:2022:371) ja unionin tuomioistuimen 29.3.2022 antamassa tuomiossa Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235) tarkoitettu kansallisen tuomioistuimen ratkaisu. Sen sijaan kyseisen päätöslauselman päätösosasta ilmenee, että ”ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tuomarit eivät ole riippumattomia ja puolueettomia eikä tuomioistuin ole SEU 19 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan kanssa, tarkoitettu laillisesti perustettu tuomioistuin”. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei kyseisen päätöslauselman vaikutuksia ole poistettu Trybunał Konstytucyjny (perustuslakituomioistuin, Puola) 20.4.2020 antamalla tuomiolla, mikä on myös vahvistettu Sąd Najwyższyn oikeuskäytännössä. Trybunał Konstytucyjnylla ei ole toimivaltaa julistaa Sąd Najwyższyn ratkaisuja perustuslain vastaisiksi. Näkemys, jonka mukaan SN:n kolmen jaoston päätöslauselma on mitätön, on siten virheellinen.
- 7 Ensimmäisellä kysymyksellä on merkitystä sen kannalta, jatketaanko kantajan testihakemuksen käsittelyä. Kantaja katsoo, että Sąd Najwyższyn tuomari JG on nimitetty mainitun tuomioistuimen tuomarinvirkaan puolueettomuuden ja

riippumattomuuden vaatimusta rikkovalla tavalla. Ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 29 §:n 10 momentin nojalla tällaisiin syihin perustuva hakemus on hylättävä. Unionin tuomioistuimen vastauksen perusteella kantajan hakemus testin suorittamisesta joko hylätään tai ohjataan istuntoon, jossa käsitellään asiakysymystä. Tämä riippuu siitä, onko kansallisen oikeuden säännöksiä, joiden näennäisenä tarkoituksena on unionin tuomioistuimen (ja välillisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen) tuomioiden täytäntöön paneminen, tulkittava unionin oikeuden mukaisesti vai onko ne jätettävä huomiotta. Todellisuudessa nimittäin nyt käsiteltävässä asiassa sovellettavat ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain säännökset estävät sen, että unionin tuomioistuimen tuomiot pannaan täytäntöön SEU 19 artiklassa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa esitettyjen vaatimusten mukaisesti.

- 8 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että tuomareiden puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen liittyvä systeeminen ongelma syntyi Puolan oikeusjärjestelmässä silloin, kun Krajowa Rada Sądownictwa (jäljempänä KRS) muodostettiin uudessa kokoonpanossaan tavalla, joka teki sen riippuvaiseksi poliittisesta vallasta. Tästä syystä SN:n kolmen jaoston päätöslauselmassa todetaan, että ”tuomaria, jonka nimittämiseen on osallistunut virheellisellä tavalla perustettu ja puutteellisesti toimiva [KRS], ei koske riippumattomuusolettama”.
- 9 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että testimenettelyä koskevien sääntöjen soveltamisen suhteen Sąd Najwyższy oikeuskäytännössä on muodostunut kaksi oikeuskäytännön linjaa. Ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 29 §:n suppean tulkinnan mukaan testin suorittamista koskevassa hakemuksessa on ilmoitettava tuomarin nimittämiseen ja nimittämisen jälkeiseen toimintaan liittyvät olosuhteet (sekä todisteet), joiden perusteella voidaan päätellä, että riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimus ei hänen kohdallaan täyty, sekä tämän vaatimuksen täyttymättä jäämisen vaikutus kyseessä olevan asian ratkaisuun, kun otetaan huomioon asian luonne. Tämän linjan mukaan ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 25 §:n 5 momentissa ja muissa momenteissa tarkoitetulla tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden tutkimisella ei pyritä mahdollistamaan lainsäätäjän säätämän tuomareiden nimittämisjärjestelmän kyseenalaistamista vaan sillä pyritään arvioimaan tuomarin nimittämiseen liittyvät yksilölliset olosuhteet ja hänen käytöksensä nimittämisen jälkeen, ja tämä arviointi on suoritettava tietyn asian puitteissa.
- 10 Mainittu oikeuskäytännön linja on muodostunut sekä Sąd Najwyższy yhden tuomarin kokoonpanoissa (esittelevä tuomari) että kokoonpanoissa, joihin kuuluu sellaisia Sąd Najwyższy tuomarinvirkaan (jäljempänä SN:n tuomarinvirka) nimitettyjä henkilöitä, joita koskee SN:n kolmen jaoston päätöslauselma. Näissä kokoonpanoissa annettujen ratkaisujen välillä on yksi ero: Sąd Najwyższy tuomareiden kokoonpanot pitävät testimenettelyjä tarpeettomina, koska jo ennen kuin ne saatettiin osaksi Puolan oikeusjärjestystä voimassa olevien menettelysääntöjen mukaisesti, asianosaisilla oli mahdollisuus vaatia tuomarin jääväämistä, jos jonkun olemassa olevan seikan perusteella tuomarin

puolueettomuutta kyseisessä asiassa oli aihetta epäillä (siviiliprosessilain 49 §:n 1 momentti ja rikosprosessilain 41 §:n 1 momentti).

- 11 Sąd Najwyższyn oikeuskäytännössä on kuitenkin olemassa myös täysin eri linja, joka on muotoutunut niissä testiasioissa, joissa Sąd Najwyższyn kaikkien tuomareiden joukosta on arvottu sellaisista tuomareista muodostuva kokoonpano, joita SN:n kolmen jaoston päätöslauselma ei koske. Näissä asioissa ne SN:n kolmen jaoston päätöslauselman soveltamisalaan kuuluvat tuomarit, joihin testihakemus kohdistuu, on jääväty pääasian käsittelystä sillä perusteella, että SN:n kolmen jaoston päätöslauselman mukaan Sąd Najwyższyn tuomari, joka on nimitetty uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n ehdotuksesta, ei täytä puolueettomuutta koskevaa vähimmäisvaatimusta.
- 12 Tässä oikeuskäytännön linjauksessa Sąd Najwyższy on lisäksi täsmentänyt, että myöskään Trybunał Konstytucyjny 14.7.2021, 24.11.2021 ja 10.3.2022 antamat tuomiot eivät ole sitovia. Ne eivät kumoa voimassa olevia säännöksiä eivätkä näin ollen sido riippumattomia tuomioistuimia, etenkin Sąd Najwyższya. Edellä mainitut Trybunał Konstytucyjny ratkaisut olisivatkin jätettävä huomiotta, koska ne ovat ristiriidassa unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatteen kanssa [unionin tuomioistuimen tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, erityisesti 77 kohta].
- 13 Sąd Najwyższy viittaa tältä osin myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka perustuu ihmisoikeustuomioistuimen 22.7.2021 antamaan tuomioon *Reczkowicz v. Puola* (nro 43447/19, ECHR:2021:0722), ihmisoikeustuomioistuimen 8.11.2021 antamaan tuomioon *Dolińska-Ficek ja Ozimek v. Puola* (nro 49868/19 ja nro 57511/19, ECHR:2021:1108) ja ihmisoikeustuomioistuimen 3.2.2022 antamaan tuomioon *Advance Pharma sp. z o.o. v. Puola* (nro 1469/20). Sąd Najwyższyn mukaan niiden perusteella voidaan päätellä, että uudella menettelyllä nimitetty Sąd Najwyższyn tuomari on jäävättävä asian käsittelystä riippumatta käsiteltävän asian olosuhteista.
- 14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käyvän ilmi, että arvioitaessa sitä, toteutuuko yksityisen oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, on varmistettava, että nimityspäätösten tekemiseen johtavat aineelliset edellytykset ja menettelysäännöt olivat sellaisia, ettei yksityisillä ole perusteita epäillä sitä, ovatko asianomaiset tuomarit täysin ulkopuolisen vaikutusvallan ulottumattomissa, ja sitä, ovatko he neutraaleja vastakkain oleviin intresseihin nähden (tuomio 19.11.2019, A.K. ym. (Ylimmän tuomioistuimen kurinpitajaoston riippumattomuus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, 134 kohta; tuomio 2.3.2021, A.B. ym. (Ylimmän tuomioistuimen tuomareiden nimittäminen – Valitus), C-824/18, EU:C:2021:153, 123 kohta; tuomio 15.7.2021, komissio v. Puola (Tuomareihin sovellettava kurinpitajärjestelmä), C-791/19, EU:C:2021:596, 98 kohta ja tuomio 6.10.2021, W.Ž. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen), C-487/19, EU:C:2021:798, 148 kohta).

- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että 1.7.2008 annetusta tuomiosta Chronopost ja La Poste v. UFEX ym. (C-341/06 P ja C-342/06 P, EU:C:2008:375 341/06, 46 ja 48 kohta) ja 26.3.2020 annetusta tuomiosta (uudelleenkäsitely) Simpson v. neuvosto ja HG v. komissio (C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 57 kohta) seuraa velvollisuus tutkia myös tuomarin virkaan nimittämisen olosuhteet. Kunkin tuomioistuimen velvollisuus tutkia, onko se kokoonpanonsa puolesta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaava tuomioistuin, on vahvistettu myös 24.3.2022 annetussa tuomiossa Wagenknecht v. komissio (C-130/21 P, EU:C:2022:226, 15 kohta) ja 21.12.2021 annetussa tuomiossa Euro Box Promotion ym. (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034, 206 kohta).
- 16 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 29 §:n 5 momenttia voidaan – ja onkin tulkittava – siten, että sillä pannaan täytäntöön edellä mainittu yleissopimuksen ja unionin oikeuden normi. Näin ollen kyseisessä säännöksessä tarkoitetut tuomarin nimittämisen olosuhteet merkitsevät nyt käsiteltävässä asiassa sitä, että menettelyssä, jossa tuomari JG nimitettiin SN:n tuomarinvirkaan, on tapahtunut vakava oikeudellinen virhe, kun uudessa kokoonpanossa toimiva KRS ja Puolan tasavallan presidentti ovat ”tahallisesti ja tarkoituksellisesti” jättäneet huomiotta Naczelny Sąd Administracyjny (ylin hallintotuomioistuin, Puola) 27.9.2018 julkaiseman määräyksen, joka koskee 28.8.2018 annetun päätöksen nro 330/18 täytäntöönpanon lykkäämistä, jolloin mainitun tuomioistuimen on mahdotonta valvoa tämän päätöksen laillisuutta. Tuomarin nimittämisen jälkeiseen toimintaan liittyviin olosuhteisiin lukeutuu puolestaan se, että nimittämismenettelyn sääntöjenmukaisuutta ei ole arvioitu kielteisesti (passiivinen hyväksyminen) edellä esitetystä kansallisesta, unionin ja kansainvälisestä oikeuskäytännöstä huolimatta.
- 17 Sąd Najwyższyn nykyisen kokoonpanon mukaan tässä tilanteessa on tarpeen, että unionin tuomioistuin täsmentää, onko oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa ja oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon koskevan unionin normin valossa pois suljettua se, että tuomarin nimittämisen olosuhteet otetaan huomioon arvioitaessa hänen puolueettomuuttaan ja riippumattomuuttaan, kun nämä olosuhteet ovat jo itsessään sellaiset, että tällaisen henkilön osallistuminen asian käsittelyyn loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetulla tavalla.
- 18 Jos SEU 19 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan tulkinnasta seuraa, että tuomarin nimittämismenettelyn sääntöjenvastaisuus riittää yksinään kyseenalaistamaan hänen riippumattomuutensa ja puolueettomuutensa kyseisessä ja kaikissa muissa asioissa, on tarpeen varmistaa, että testin suorittamista koskevan hakemuksen tutkii laillisesti perustettu riippumaton ja puolueeton tuomioistuin. Nyt käsiteltävässä asiassa testihakemuksen käsittelyä varten arvottu kokoonpano muodostuu kahdesta Sąd Najwyższyn tuomarista sekä kolmesta tuomarista, joita koskee SN:n kolmen jaoston päätöslauselma. Yksi viimeksi

mainituista tuomareista, tuomari MS, on jo jääväty toisen asian käsittelystä saman testimenettelyn suorittamisen jälkeen kuin nyt käsiteltävässä asiassa (Sąd Najwyższy määräys 19.10.2023), kun hänen nimittämisensä olosuhteet otettiin huomioon. Sen sijaan tuomarit RS ja RD jäävätään muiden kuin testiasioiden käsittelystä, jos heidän jäävämistään hakee asianosainen ja jos tämän hakemuksen käsittelyä varten arvotun Sądu Najwyższyn kokoonpanon muodostaa sellainen tuomari, jota SN:n kolmen jaoston päätöslauselma ei koske. Nyt käsiteltävässä asiassa Sądu Najwyższyn kokoonpanoon, jonka on tarkoitus käsitellä testihakemus, kuuluu siis henkilöitä, joita koskee tuomiossa W.J. (Elatusapuun oikeutetun asuinpaikan muuttuminen) ja tuomiossa Getin Noble Bank tarkoitettu kansallisen tuomioistuimen ratkaisu.

- 19 Ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 29 §:n 15 momentin mukaan Sądu Najwyższy toimittaa testihakemuksen käsittelyn yleisön läsnä olematta viiden tuomarin kokoonpanossa, joka arvotaan ”Sąd Najwyższyn kaikkien jäsenten keskuudesta”. Tämä tarkoittaa, että SN:n tuomarinvirkaan nimitettyjen tuomareiden osalta testin tuloksesta voivat ”uuden” KRS:n ehdotuksesta ratkaista toiset tuomarit, jotka on nimitetty virkaan uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n päätöksen perusteella ja vastaavissa olosuhteissa. Tästä syystä Sądu Najwyższyn oikeuskäytännössä todetaan, että testihakemusta käsittelevän kokoonpanon muodostamistapa osoittaa sen, että 9.6.2022 annetun lain ja testimenettelyn käyttöönoton tavoitteena oli ottaa tarkoituksellisesti käyttöön ratkaisu, joka kumoaa *nemo iudex in causa sua* -periaatteen.
- 20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa, että SN:n kolmen jaoston päätöslauselman mukaan Sądu Najwyższyn tuomarin, joka on nimitetty uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n päätöksen perusteella, osallistuminen asian käsittelyyn johtaa joko menettelyn pätemättömyyteen (siviilioikeudellisessa menettelyssä) tai tuomioistuimen kokoonpanon virheellisyyteen (rikosoikeudellisessa menettelyssä). Uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n esityksestä virkaan nimitetyt tuomarit eivät kuitenkaan noudata tätä päätöstä. Näitä tuomareita ei suljeta kokoonpanon arvontamenettelyn ulkopuolelle, eivätkä he muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta esitä vaatimuksia jäävämisestä testiasian käsittelystä.
- 21 Näin ollen Sądu Najwyższyn käsityksen mukaan tuomarin riippumattomuutta ja puolueettomuutta koskeva testi, sellaisena kuin se on muotoiltu ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 29 §:n 4 momentissa, ei täytä niitä vaatimuksia, jotka ovat tarpeen kantajalle ylemmänasteisilla säädöksillä, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen säännöksillä ja siten myös SEUT 19 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ja 52 artiklan 3 kohdan kanssa, säännöksillä taattujen oikeuksien turvaamiseksi, tilanteessa, jossa hänen kassaatiovalituksensa käsittelemiseksi on määrätty tuomari, joka on nimitetty SN:n tuomarinvirkaan uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n ehdotuksesta.

- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että ratkaisukokoonpanot, joihin kuuluu henkilöitä, jotka on nimitetty SN:n tuomarinvirkaan uudessa kokoonpanossa toimivan KRS:n ehdotuksesta, ovat kyseenalaistaneet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Sąd Najwyższyn oikeuskäytännön sekä unionin tuomioistuimen tähänastiset tuomiot. On tarpeen saada unionin tuomioistuimelta kannanotto SEU 19 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan tulkinnasta sekä erityisesti siltä, sallitaanko kansallisen lainsäätäjän muodostaa sellaisia tuomioistuinkokoonpanoja, jotka loukkaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettua oikeutta oikeudenkäyntiin ja antavat samalla (kansallisen oikeuden valossa) pätemättömiä ratkaisuja unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvassa asiassa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ei voida hyväksyä tilannetta, jossa unionin oikeuden alaan kuuluvan asian (testiasian) ratkaisee kokoonpano, jonka jäsenet on nimitetty tuomarinvirkaan sellaisissa olosuhteissa, jotka tuomion A.K. ym. valossa antavat perusteen toimivaltaa vailla olevalle tuomioistuimelle todeta itsensä toimivaltaiseksi, kun kansallisen lainsäädännön nojalla (liitännäis-)asia annetaan käsiteltäväksi tuomioistuimelle, joka ei ole perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin, ja jotka tuomion W.Ż. valossa oikeuttavat kansallisen tuomioistuimen ratkaisujen huomiotta jättämisen. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden valossa tällaisten henkilöiden osallistuminen asian käsittelyyn loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, joten päinvastaisen kannan omaksuminen merkitsisi sitä, että toisin kuin perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdassa säädetään, tämän oikeuden osalta suojan taso on unionin oikeudessa alhaisempi kuin yleissopimuksessa. Siksi kansallisen prosessuaalisen itsemääräämisoikeuden periaatetta, siltä osin kuin on kyse sellaisten kansallisten tuomioistuinten kokoonpanon muodostamisesta, jotka ovat toimivaltaisia käsittelemään testiasian kaltaista unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvaa asiaa, olisi rajoitettava tehokkuusperiaatteen nojalla.
- 23 Kolmannella kysymyksellä pyritään puolestaan lisäämään uusi väline oikeusvaltion arvojen suojelemiseksi, nimittäin velvollisuus muodostaa kansallisen tuomioistuimen kokoonpano siten, että varmistetaan unionin normien noudattaminen siltä osin kuin on kyse yksityisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. On nimittäin mahdollista, että, ottaen huomioon Sąd Najwyższyn vastuuhenkilöiden toukokuusta 2020 lähtien noudattama käytäntö, jonka tarkoituksena on muun muassa estää unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisujen täytäntöönpano, testiasioiden ratkaisukokoonpanot arvotaan jatkossakin siten, että arvontaan osallistuu henkilöitä, joita koskee SN:n kolmen jaoston päätöslauselma.
- 24 Vähimmäisvaihtoehtona tämä keino voi perustua velvollisuuteen käyttää olemassa olevia kansallisia prosessioikeuden instituutioita sellaisten henkilöiden (tuomareiden) poistamiseksi tuomioistuimen kokoonpanosta, joiden osallistuminen asian käsittelyyn loukkaa yksityisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, sekä täydentää seuraavaksi kokoonpanoa sellaisilla henkilöillä, joiden osallistuminen asian käsittelyyn ei herätä epäilyjä mainitun oikeuden näkökulmasta. Enimmäisvaihtoehtona, jota olisi sovellettava silloin, kun

ei voida soveltaa kansallisia menettelysääntöjä, ehdotettu oikeussuojakeino perustuu asian käsittelyyn tuomioistuinkokoonpanossa, josta ei nimenomaisesti säädetä kansallisessa oikeudessa mutta jolla toteutetaan yksityisen oikeus saada asiansa käsitellyksi riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa (jättämällä huomiotta kansallisen oikeuden säännökset, joissa säädetään viiden tuomarin kokoonpanosta, ja soveltamalla sen sijaan muita kyseisen oikeuden säännöksiä, joiden mukaan silloin, kun erityislainsäädäntöä ei ole, Sąd Najwyższy ratkaisee asian yhden tuomarin kokoonpanossa).

- 25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että tässä tilanteessa tuomioistuimen kokoonpanoa muodostettaessa voidaan käyttää kansallisessa prosessioikeudessa säädettyä mahdollisuutta jäädä tuomari. Kyseisen mekanismin käyttö edellyttää jäävämisen perusteiden laajaa, yleissopimuksen tai unionin oikeuden mukaista tulkintaa. Tämä tulkinta on omaksuttu Sąd Najwyższyn oikeuskäytännössä sellaisissa kokoonpanoissa, joihin kuuluvia Sąd Najwyższyn tuomareita ei koske SN:n kolmen jaoston päätöslauselma.
- 26 Lopuksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että tuomarin puolueettomuutta koskevien epäilyjen aiheellisuuden arvioimiseksi on otettava huomioon kaikki seikat, jotka voivat vaikuttaa tuomarin käyttäytymiseen. Näitä seikkoja on arvioitava siltä kannalta, täytyvätkö keskiwertokansalaisen näkökulmasta objektiiviset edellytykset sille, että tuomarin voidaan katsoa olevan puolueeton ja riippumaton, ja tuomioistuimen, jonka kokoonpanoon tuomari kuuluu, voidaan katsoa olevan riippumaton. Merkitystä on myös tuomarin suhtautumisella toteutettaviin oikeudellisiin muutoksiin. Ensinnäkin tällaisten jäävämistä koskevien vaatimusten on katsottu olevan perusteltuja, koska niin kutsutun tuomarin testin suorittavassa kokoonpanossa toimivan ”uuden tuomarin” olisi otettava kantaa seikkaan, joka koskee suoraan myös häntä itseään, koska se liittyy nimittämismenettelyyn. Tällaisten tuomareiden osallistuminen hakemuksen käsittelyyn voisi siis saada sekä asianosaiset että suuren yleisön päättämään sille kannalle, että tuomioistuin ei ole puolueeton.
- 27 Tällaisten testiasioiden käsittely riippuu näin ollen siitä, missä kokoonpanossa Sąd Najwyższy ne ratkaisee. Jos hakemuksen, joka koskee testiasiaa jäävämistä, käsittelee Sąd Najwyższyn tuomari, niin SN:n tuomarinvirkaan nimitetty henkilö, jota koskee SN:n kolmen jaoston päätöslauselma, jäävätään käsittelystä. Myös Sąd Najwyższyn tuomareiden hakemukset itsensä jäävämisestä testiasian käsittelystä hyväksytään, kun testiasiaa käsittelevä Sąd Najwyższyn kokoonpano muodostuu pääosin henkilöistä, joita SN:n kolmen jaoston päätöslauselma koskee. Sen sijaan tilanteessa, jossa tuomarin jäävämistä testiasian käsittelystä koskevan hakemuksen käsitelijäksi arvotaan henkilö, jota SN:n kolmen jaoston päätöslauselma koskee, hakemusta ei hyväksytä silloin, jos Sąd Najwyższyn tuomari jättää sen vedoten yleissopimuksen ja unionin oikeuden mukaiseen kansallisten menettelysääntöjen tulkintaan, eikä myöskään silloin, kun sen jättää asianosainen itse. On myös ratkaisuja, joissa Sąd Najwyższyn tuomareiden hakemukset heidän itsensä jäävämisestä testiasian käsittelystä on jätetty tutkimatta, koska niitä ei voida lain mukaan ottaa tutkittavaksi.

- 28 Tässä tilanteessa Sąd Najwyższy oikeuskäytäntö testiasioissa merkitsee sitä, että unionin tuomioistuimen tuomiot oikeusvaltioasioissa pannaan täytäntöön osittain, valikoivasti ja siten, että sovelletaan kahtalaista säännöstöä siltä osin kuin on kyse oikeudesta saada asiansa käsiteltyksi tuomioistuimessa. Näin ollen on tarpeen saada unionin tuomioistuimelta suora kannanotto unionin oikeuden säännösten tulkinnasta testimenettelyyn liittyen ja ratkaista kysymys siitä, edellyttääkö SEU 19 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan tehokkuus – siinä tapauksessa, että SN:n kolmen jaoston päätöslauselman soveltamisalaan kuuluvat henkilöt eivät vaadi itsensä jääväämistä, asianosaisten tai Sąd Najwyższy tuomareiden esittämät jääväämistä koskevat hakemukset jätetään huomiotta ja testiasioiden ratkaisukokoonpanojen arvontakäytäntöä ei muuteta – sitä, että kansallinen tuomioistuin valtuutetaan jättämään huomiotta testiasian käsittelyä viiden tuomarin kokoonpanossa koskeva kansallinen lainsäädäntö, koska se on ristiriidassa unionin oikeuden kanssa.

TYÖASIAKIRJA